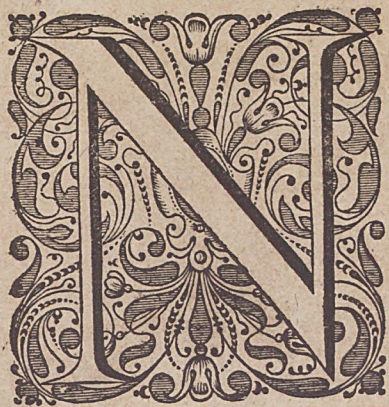


F O R V M - I V L I V M,

Italis

F R I V L I.

Nomen.



Termini.

Imperium.

Regio.

Incole.

Vinum.

Omen huic regioni vel à FORO-IVLIO, urbe primaria, vel à *Iulio Cesare*, qui aliquot legiones hac adversus Germanos duxerit, cuius rei monumentum ferunt ostendi in marmore antiquo, quod in monte Crucio. Italis hodie *Friuli*; Germanis, *Friaul*; Venetis aliisque *Patria* nuncupatur. *Aquilejensem* etiam appellatam fuisse ab *Aquileja* metropoli, patet ex historiis. Orientem versus terminus est Formio amnis; ad septentrionem sunt Alpes Iuliæ, ab occasu Alpes Vindelicorum & Foricorum, qua parte etiam amnis Liguentia Forum Iulii separat à Marchia Tarvisina: ad Austrum est mare Adriaticum.

Coluerunt hunc tractum primum quidem Euganei, Veneti, Trojani, Galli; postea etiam Romani: hinc Longobardi; qui etiam 14 Ducibus perpetua serie successionis enumerant, ut Galli duos, usque ad Caroli Magni tempora, qui ditiora istam imperio junxit, mansitque adeo conjuncta usque ad Ludovicum III, sub quo Berengarius Ducatu potitus est. Successore postea Berengarius secundus, tertius, & huius filius Adelbertus, quo superato & capto, Otho Imperator magnam ejus partem Aquilejensi Ecclesiæ dedit: reliquam cum Istriæ Marchionatu adjecit Conradus: à quo ad annum usque 1420 recta est à Patriarchis Aquilejensibus: quo anno eam Veneti occuparunt. Regio campis læta, fluminibus fontibusque irrigua est; solum habet vitiferum, silvas, metalla, lapidinas. Fluvius nobilissimus est *Hydra*, ad quem argentum vivum extrahitur. Thermæ medicatæ, non procul à monte Falcone. *Tiliaventum* amnis navigabilis, ortum habens in monte Mauro, supra vicum Phormium; ubi fons, in quem ligna si conjicias, lapidescunt.

Indigenæ ad humanitatis artes, mercatutam, aliaque honesta studia aptissimi.

Metropolis hodie est urbs nobilis *Vrinum*; vulgo *Vdene*; Germanis *Weyden*. Conditum hoc oppidum volunt apud Leandrum Albertum quidam ab Austriacis, quod Austriæ Duces diu hunc tractum possederint: alii Attilam, Hunnorum regem, ejus auctorem tradunt; quidam ab Vdinis, Scythiæ apud Plinium populis, in hæc loca profectis, factum notant: eamque

Italia.

ob causam *Vdinum* nuncupandum: nonnulli denique prisce adferunt originis, argumento cum arcis ab Iulio Cesare resectæ, nominisque ejusdem Iuliæ; tum multarum, quæ hic indies inveniuntur, antiquitatum. Quidquid statuum sit de prima origine, urbs est ampla & magnifica; rebus omnibus necessariis adfluens, in qua everfa Aquileja Patriarchæ sedes diu fuit. Raymundus Turrianus Mediolan. Patriarcha Aquilejens. hanc urbem inprimis amplificavit, excipiens in eam familias Mediolanensium, Romanorum, Florentinorum, Senensium, Bononiensium, Lucensium, Cremonensium, Veronensium, aliorumque, quorum frequentia exiguo tempore tantum crevit Respublica, ut coactus fuerit suburbia muris cingere, iisque ambitum complecti quinque milliarius Italicorum: qui ambitus adhuc manet. Veneti Rempub. regunt missis eo præsidibus, quos locumtenentes vocant. Civium in ea numerus 16 millium. Claros viros genuit non paucos. Vtinentes fuerunt Leonardus, Petrus Cavalcantius, Benedictus, Paris, Francischinus, Thomas, & Leonardus II, omnes ex Prædicatorum familia theologi: Lupus Turrianus, & Antonius Bredus, jurisconsulti: Paullus ex Eremitanorum ordine, Logis & philosophicis scriptis clarus: Iacobus Candidus, scriptor Aquilejensium Comment. quæ ab Gregorio Amaseo magna parte sunt aucta. Gregorii filius fuit Romulus, Bononiæ Professor artium humanitatis, qui multa edidit.

Sequitur inde *Aquileja*, quæ *Aquilegia* vulgo; hinc *Aquilejus Sinus*, qui *Tergestinus* Plinio; hodie *Golfo di Trieste*; dicta, ut quidam volunt, ab fontibus aquarum perennibus, quibus abundat; vel, ut aliis visum, ab *Aquila*, militari Romanarum legionum signo; vel, quæ nonnullis mens, ab *Aquilone* Iliensi, quem ferunt in Italiam venisse cum Antenore. Conditam ab Romanis memorat Strabo lib. 5, munitionis loco contra Barbaros. Liv. lib. 39 & 40, Coloniam scribit Latinam in agro Gallorum, deductam ab 111 Viris P. Scipione Nasica, C. Flaminio, & L. Manlio Acidino: sita ad Natisonem fluvium. Distare ab mari 60 stadia, indicat Strabo. Urbs olim fuit ampla, copiosa, mœnibus firmissima; templis, magnifico theatro, aliisque operibus publicis & privatis supra modum ornata. De ea Aufonius:

Non erat iste locus: merito tamen aucta recenti

Nona inter claras Aquileja ciebris urbes:

Itala ad Illyricos objecta colonia montes;

Mœnibus, & portu celeberrima.

Augustum amœnitate loci captum mensibus

S f

octo